1.2. СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА: МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ВИРІШЕННЯ ЗАВДАНЬ

СУДОВО-ПСИХОЛОГІЧНА ЕКСПЕРТИЗА НЕПОВНОЛІТНІХ ПОТЕРПІЛИХ У СПРАВАХ ПРО СТАТЕВІ ЗЛОЧИНИ[1] *(мова оригіналу — російська; назву подано в перекладі)*

Васке Е. В.

Реферат. Неповнолітні потерпілі від сексуального насильства поводяться в юридично значущих ситуаціях дуже по-різному, і саме від правильного розуміння цієї поведінки залежить оцінка їхньої здатності чинити опір та безпорадного стану. Васке Е. В. ставить за мету описати варіанти поведінки потерпілих у передкримінальній, кримінальній і посткримінальній ситуаціях та побудувати їхню типологію. Емпіричною базою слугували 198 однорідних судово-психологічних експертиз, які авторка провела в 1999–2009 рр. у кримінальних справах за ст. 131, 132, 134, 135 КК російської федерації. Об'єктом дослідження стали 232 неповнолітні та малолітні потерпілі віком від 4 до 17 років із Нижнього Новгорода і Нижньогородської області, серед них 41 хлопець (17,6 %); 104 особи (44,8 %) належали до молодшого шкільного віку, психічно здоровими визнано 186 (80,2 %). Використано аналіз матеріалів кримінальних справ, узагальнення незалежних характеристик, біографічний метод, спостереження, бесіду та психодіагностичні методики (патохарактерологічний опитувальник Лічка, тести Розенцвейга, Сонді, Еткінда, Кеттелла, Люшера, Айзенка, Векслера та ін.). Кластерний розподіл виявив дві категорії. До «істинних» потерпілих (214 осіб, 92,2 %) належать депривований тип (18,5 %, жертви внутрішньосімейного насильства), інфантильний (16,8 %, дівчата старшого пубертатного й раннього юнацького віку), вимушений (10,3 %, діти обох статей 8–13 років), відторгнутий (9,05 %, жертви групового насильства з боку неповнолітніх) і найчисленніший випадковий тип (37,5 %). Решта 7,8 % давали неправдиві показання: залежний тип (2,16 %, на вимогу дорослих), нестійкий (3,9 %, дівчата 15–17 років) і псевдоромантичний (1,72 %, дівчата 16–17 років). Для кожного типу описано поведінку до, під час і після злочину. Авторка доходить висновку, що вік неповноліття сам по собі не може бути основним критерієм для констатації безпорадного стану, а ситуації сексуального насильства слід досліджувати комплексно, аналізуючи систему «жертва – злочинець – юридично значуща ситуація». Типологія корисна судовим експертам-психологам, слідчим і суддям у справах про статеві злочини щодо дітей.

Ключові слова: судово-психологічна експертиза, неповнолітні потерпілі, статеві злочини, сексуальне насильство, віктимна поведінка, безпорадний стан, типологія потерпілих, неправдиві показання, передкримінальна ситуація, посткримінальна ситуація, депривація.

Forensic Psychological Examination of Minor Victims of Sexual Offences

Vaske E. V.

Abstract. The behaviour of minors who have suffered sexual violence varies widely across legally relevant situations, and its correct interpretation is central to assessing resistance and helplessness. Vaske E. V. sets out to describe the behaviour of such victims in the pre-criminal, criminal and post-criminal situations and to develop a typology. The empirical basis comprises 198 homogeneous

forensic psychological examinations conducted by the author between 1999 and 2009 in criminal cases under Articles 131, 132, 134 and 135 of the criminal code of the russian federation, covering 232 minor victims aged 4 to 17 from Nizhny Novgorod and its region, including 41 boys (17.6 %); 186 victims (80.2 %) were found to be mentally healthy. Methods included analysis of case files, generalisation of independent characteristics, the biographical method, observation, interviews and psychodiagnostic tests such as the Lichko questionnaire, the Rosenzweig, Szondi, Cattell, Lüscher, Eysenck and Wechsler tests. Cluster analysis identified 'true' victims (214 persons, 92.2 %) divided into deprived (18.5 %, victims of intrafamilial abuse), infantile (16.8 %, older adolescent girls), forced (10.3 %, children aged 8–13), rejected (9.05 %, victims of group violence by peers) and accidental types (37.5 %), and a group of 7.8 % who gave false testimony, divided into dependent (2.16 %, acting at the demand of adults), unstable (3.9 %) and pseudo-romantic types (1.72 %). Behaviour before, during and after the offence is described for each type. The author concludes that minority as such cannot be the main criterion for establishing a helpless state and that sexual violence against minors should be studied comprehensively through the victim, offender and situation system. The typology is useful for forensic psychologists, investigators and judges dealing with sexual offences against children.

Keywords: forensic psychological examination, minor victims, sexual offences, sexual violence, victim behaviour, helpless state, victim typology, false testimony, pre-criminal situation, post-criminal situation, deprivation.

Першоджерело: *Васкэ Е. В. Психологический анализ поведенческого реагирования в юридически значимых ситуациях несовершеннолетних потерпевших по половым преступлениям. Психологические исследования : электрон. науч. журн. 2010. № 3 (11).*[2] *Реферат оприлюднено в журналі 29.11.2014.*

References

1. Vaske E. V. Sudovo-psykholohichna ekspertyza nepovnolitnikh poterpilykh u spravakh pro statevi zlochyny [Forensic Psychological Examination of Minor Victims of Sexual Offences] : referat. Sudovo-psykholohichna ekspertyza. Zastosuvannia polihrafa i spetsialnykh znan v yurydychnii praktytsi. 2016. Vol. 1, No. 4 (4). URL: https://expertize-journal.org.ua/psihologicheskaya-ekspertiza/567-sudebno-psikhologicheskaya-ekspertiza-nesovershennoletnikh-poterpevshikh-po-polovym-prestupleniyam (onovlena versiia vid 05.09.2021). [in Ukrainian].

2. Vaske E. V. Psikhologicheskiy analiz povedencheskogo reagirovaniya v yuridicheski znachimykh situatsiyakh nesovershennoletnikh poterpevshikh po polovym prestupleniyam. Psikhologicheskie issledovaniya : elektron. nauch. zhurn. 2010. № 3 (11). URL: http://www.psystudy.com/index.php/num/2010n3-11/327-vaske11.html (data zvernennia: 04.11.2026). [in Russian].